

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Інститут соціальної та політичної психології

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ**

Рівень вищої освіти: третій

На здобуття освітнього ступеня: доктор філософії з психології

За спеціальністю 053 «Психологія»

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Київ 2016-2020

Затверджено рішенням вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
протокол № 07/16 від 26 травня 2016 р.
зі змінами
протокол № 01/20 від 26 січня 2020 р.

Зміст

	Передмова	4
1.	Цикл загальної підготовки	7
2.	Цикл професійної підготовки	12
3.	Дисципліни вільного вибору аспірантів	20
4.	Практичний модуль	38
5.	Критерії оцінювання	40

ПЕРЕДМОВА

Інтеграція України в Європейський освітній простір, основною вимогою якої є забезпечення якості вищої освіти, обумовлює нові підходи до підготовки наукових кадрів.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 2014 р., доктор філософії – це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Однією з головних умов присудження цього ступеня є успішне виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми.

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України здійснює підготовку докторів філософії за власною освітньо-науковою програмою згідно з отриманою ліцензією на відповідну освітню діяльність.

Оцінювання рівня теоретичної фахової підготовки передбачає складання комплексного підсумкового іспиту зі спеціальності 053 «Психологія» відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії зі спеціальності 053 «Психологія».

Комплексний підсумковий екзамен передбачає виконання кваліфікаційних завдань зі спеціальності 053 «Психологія» і є адекватною формою кваліфікаційних випробувань, яка об'єктивно і надійно визначає рівень професійної та наукової підготовки випускників аспірантури вищих навчальних закладів.

Підсумкова атестація здійснюється екзаменаційною комісією, склад якої та голова призначається Наказом директора Інституту соціальної та політичної психології НАПН України після повного виконання програми освітньо-кваліфікаційного рівня доктора філософії з метою встановлення фактичної відповідності рівня теоретичної та практичної фахової підготовки вимогам фахових компетентностей випускників аспірантури зі спеціальності 053 «Психологія».

Комплексний кваліфікаційний іспит складається з виконання завдань різних типів:

– теоретичні завдання передбачають письмову відповідь на теоретичні питання, що стосуються сучасних проблем психології, що дає можливість оцінити теоретичний рівень професійної підготовки зі спеціальності 053 «Психологія» (питання включають обов'язковий і варіативний модулі програми);

– практичне завдання передбачає письмову відповідь на питання, що стосується практичних аспектів відповідно до обраного напрямку дисертаційної роботи

Комплексний державний екзамен проводиться у формі письмових відповідей на питання екзаменаційних білетів, складених відповідно до навчальних програм.

Результати державного екзамену оцінюються за 100-бальною шкалою.

Відповідно до всіх навчальних курсів науково освітньої програми, з яких складається державний кваліфікаційний екзамен, студенти повинні володіти такими загальними та специфічними (фаховими) компетентностями.

Загальними компетентностями є:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності;
- знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді;
- цінування та повага різноманітності та мультикультурно сті;
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Фаховими компетентностями є:

- здатність до оволодіння методологією науково-дослідної діяльності;
- здатність до проведення самостійного наукового дослідження, що ґрунтується на принципах академічної доброчесності, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;
- здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;
- здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій;
- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;
- уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності;

- здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей та соціально-психологічних явищ;
- здатність переосмислювати наявне та створювати нове цілісне психологічне знання та професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми;
- здатність практично застосовувати сучасні психологічні знання у процесі виконання власного наукового дослідження з метою розв'язання комплексних проблем професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, включення його результатів у викладання психологічних дисциплін;
- здатність результати власного наукового дослідження впроваджувати в освітній формат, створювати навчальну програму або тематичний модуль;
- здатність використовувати наявні можливості освітнього середовища і проектування нових умов, в тому числі інформаційних, для вирішення науково-дослідних і освітніх завдань;
- здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у різних видах професійної діяльності, зокрема викладанні психології;
- здатність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації на українській та іноземній мовах;
- здатність планувати, організовувати роботу та керувати проектами у галузі знань «соціальні та поведінкові науки», в тому числі самостійною роботою студентів;
- здатність розробляти та проводити всі види занять у вищому навчальному закладі;
- здатність працювати в команді, формувати позитивні відношення з колегами;
- здатність здійснювати професійну та особистісну самоосвіту, проектування подальшого освітнього маршруту і професійної кар'єри, участь в дослідно-експериментальній роботі;
- здатність забезпечувати безперервний саморозвиток і самовдосконалення, відповідальність за розвиток інших;
- здатність слідувати етичним і правовим нормам у професійній діяльності.

Відповіді аспірантів мають показати глибину розуміння і викладення матеріалу, повноту висвітлення теоретичних основ проблеми, врахування та аналіз сучасних досліджень науковців; логіку побудови відповіді, зв'язок питання з іншими питаннями курсу та суміжними дисциплінами; зв'язок теоретичного матеріалу з практичною діяльністю; знання науково-методичної літератури, сучасних програм; ерудицію, обізнаність, культуру усного мовлення та рівень володіння державною мовою.

Відповідь повинна свідчити про результати отримання ґрунтовних знань з психологічної науки, оволодіння комунікативними, організаторськими, аналітичними компетентностями.

I. ЦИКЛ ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА СУЧАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПІЗНАННЯ»

Специфіка соціогуманітарного знання: специфічна роль суб'єктів в гуманітарному пізнанні. Специфіка використовуваних методів. Роль розуміння в гуманітарному дослідженні. Аксиологічна компонента в гуманітарному пізнанні. Соціокультурна обумовленість дисциплінарної структури наукового знання: психологія, соціологія, політологія, культурологія як відображення в пізнанні відносної самостійності окремих сфер суспільства.

Залежність соціально-гуманітарних наук від соціального контексту: класична, неklasична і постнеklasична науки. Раціональне, об'єктивне, істинне в соціально-гуманітарних науках. Класична і неklasична концепції істини в соціально-гуманітарних науках. Істинність і доказовість наукового знання. Відносний характер істин. Раціональне, об'єктивне, істинне в гуманітарних науках. Класична і неklasична концепції істини в гуманітарних науках. Плюралізм і вимога відсутності монополії на істину. Релятивізм, психологізм, історизм в гуманітарних науках і проблема істини. Текст як особлива реальність і «одиниця» методологічного і семантичного аналізу гуманітарного знання. Мова, «мовні ігри», мовна картина світу.

Позанаукове соціальне знання. Відмінність гуманітарних наук від позанаукового знання. Взаємодія соціальних, гуманітарних наук та позанаукового знання в експертизах соціальних проєктів і програм.

Категоріальні засади наукової картини світу. Ідеали і норми наукового дослідження як складова засад науки. Стиль наукового мислення як конкретно-історичний спосіб існування ідеалів і норм наукового дослідження.

Структура наукової традиції. Поняття наукової парадигми. Дисциплінарна матриця, її компоненти. Взаємодія традицій і виникнення нового знання. Наукові революції як перебудова засад науки. Проблеми типології наукових революцій. Внутрішньо-дисциплінарні механізми наукових революцій. Міждисциплінарні взаємодії і парадигмальне розщеплення як чинник революційних перетворень в науці. Соціокультурні передумови глобальних наукових революцій. Глобальні наукові революції і типи наукової раціональності.

Локальні наукові революції та їх методологічні моделі: революції як зміна парадигм (Т.Кун), як зміна науково-дослідницьких програм (І.Лакатос).

Головні характеристики сучасної постнеklasичної науки. Зближення ідеалів природничо-наукового і соціально-гуманітарного пізнання. Відмова від ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження і проблема ідеологізації науки. Включення соціальних цінностей у процес вибору стратегій дослідницької діяльності.

Культурний проєкт модерну і його прояви на різних соціально-економічних етапах. Затвердження унікальності, індивідуальної

неповторності життя кожної людини і універсалізм людських можливостей. Основні гуманітарні тенденції ідеології і культури модерну.

Передумови становлення постмодерного суспільства. Культурний ландшафт постмодерну. Модель ризому. Децентрованість, плюралізм, фрагментарність, змішання різних ціннісних основ, невизначеність, незавершеність, стирання просторово-часових меж тощо та їх гуманітарні наслідки. Основні принципи нелінійного мислення і їх прояви в гуманітарному пізнанні. Сутність сінергетики. Шляхи розвитку складноорганізованих систем.

Постіндустріалізм і формування концепції інформаційного суспільства. Нові види інформаційних комунікацій та їх соціальне значення. Складові інформаційної технології. Інформаційні технології як каталізатор процесів розвитку сучасного суспільства. Сучасна інформаційна соціально-технологічна революція та її очікувані наслідки.

Література:

1. Бауман З. *Текущая современность*/ З.Бауман. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.
2. Гидденс Э. *Последствия современности*/Э.Гидденс. –М.: Практис, 2011. – 352 с.
3. Губерський Л.В. Сучасна філософія гуманітарного знання: парадигми і дискурси /Л.В.Губерський// Філософські проблеми гуманітарних наук. Альманах. – 2006. - №8-9. - С.5-11.
4. Ильин В.В. *Критерии научности знания*/В.В.Ильин. - М.: Высшая школа, 1989. – 129 с.
5. Кун Т. *Структура научных революций*/Т.Кун. – М.: АСТ, 2009. – 310 с.
6. Лакатос И. *Избранные произведения по философии и методологии науки*/И.Лакатос. – М.: Академический Проект; Трикста, 2008. – 475 с.
7. Лиотар Ж. *Состояние постмодерна*/Ж.Лиотар. – Перевод с французского: Н. А. Шматко. – М., Институт экспериментальной социологии, 1998. // Электронная публикация: Центр гуманитарных технологий. – 23.08.2009. URL: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/3097>
8. Степин В.С. *Генезис социально-гуманитарных наук (философский и методологический аспекты)* /В.С.Степин// Вопросы философии. – 2004. – №3. - С.37-43.
9. Тоффлер Э. *Щок будущеого*/Э.Тоффлер. – М.: АСТ, 2004.- 557 с.
10. Фейерабенд П. *Против метода. Очерк анархистской теории познания*/П. Фейерабенд. –М.: АСТ, 2007. – 413 с.

«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ У ВІДКРИТОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ»

Класичні методи викладання психології: історичний огляд. Сучасний стан психологічної науки в Україні. Мета викладання загальнонаукових дисциплін та їх зв'язок з науковими потребами аспірантів: персоналізація навчання. Усвідомлення аспірантами цілей викладання як важливий компонент формування мотивації. Типологія навчальної мотивації та її врахування у викладанні психології у відкритому інформаційному просторі. Роль викладання психології у формуванні умінь XXI століття та в умовах криз на ринку праці. Рефлексивні основи медіапсихології у викладанні в умовах інформаційного перевантаження. Стандарти, критерії, нормативні документи. Модернізація освітніх і професійних стандартів України, роль стандартів у викладанні психології у відкритому інформаційному просторі.

Типи і особливості наукових дисциплін (теоретичних та практичних). Аудиторії слухачів та їх цілі (аспірантські групи, онлайн аудиторії (професійні\любители), конференції та ін..). Вибір шляхів взаємодії та подачі інформації в залежності від поставлених завдань. Рівні освіти і рамка кваліфікацій, що визначають типи аудиторії в системі формальної освіти. Болонський процес і компетентнісний підхід у викладанні психології у вищій школі. Дескриптори компетентностей: інтегральні, системні, інструментальні, організаційні та формування відповідних задач навчального курсу.

Проблемна освіта. «Змішана» освіта. Тренінги. Дискусійні клуби. Сучасні ігрові методи (гейміфікація, додана реальність). Співпраця, дистрибутоване навчання. Кейсове навчання. Перевернуте навчання. Новітні освітні моделі у викладанні психології. Відкритий інформаційний простір як детермінанта методичних інновацій у викладанні психології. Класифікації типів знань. Таксономія знань Блума та її ревізій у визначенні результатів навчання психології. Планування використання в навчанні застосунків адекватних різним рівням таксономії знань.

Використання технічних засобів у освітньому процесі. Проведення вебінарів. Презентації. Подкасти. Відеолекції. Скайп-конференції та навчання. Закриті групи, чати та взаємодія в соцмережах. Онлайн-форми (створення та обробка результатів). Спільні Google-документи, таблиці та ін. Дистанційні форми викладання психології у відкритому інформаційному просторі. Дистанційні платформи Prometheus, Ed-era та ін.

Дистанційні курси, освітні серіали, вебіари тощо. Технологія Google-клас. Інтеграція медіаграмотності у викладання психології: інструменти фактчекінгу і перевірки зображень (Google-об'єктив). Популяризація науки на широкий загал – визначення тезаурусу та соціального запиту. Психоедукація і профілактика розладів. Підготовка циклів відеолекцій, освітніх онлайн-курсів (наприклад, для ресурсів Coursera або Prometheus). Масові он-лайн-курси (МООС, Massive Open Online Courses). Виступи на телебаченні, відеоінтерв'ю. Формування пси-феноменів у мас-медіа. Вікова періодизація медіаризиків та її врахування у викладанні психології. Відповідальність за

розвиток інших і оцінювання. Зв'язок цілей навчання та способу оцінки результату. Класичні методи оцінки знань. Інновації та нестандартні підходи в оцінці сформованості компетентностей. Зворотній зв'язок від різних аудиторій та шляхи його отримання, обробка та висновки. Професійний розвиток викладача.

Література:

1. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту»;
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження національної рамки кваліфікацій».
3. Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія /Колектив авторів: Бугров В., Гожик А., Жданова К., Зарубінська І., Захарченко В., Калашнікова С., Козієвська О., Линьова І., Луговий В., Оржель О., Рашкевич Ю., Таланова Ж., Шитікова С.; за заг. ред. В. Лугового, С. Калашнікової. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 156 с.
4. Upton D. Teaching Psychology in Higher Education / Dominic Upton, Annie Trapp. – 2010. – 328 p.
5. Petrina S. Advanced Teaching Methods for the Technology Classroom // Stephen Petrina. – 2006. – 394 p.
6. Bloom, B. S.; Engelhart, M. D.; Furst, E. J.; Hill, W. H.; Krathwohl, D. R. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain. New York: David McKay Company.
7. Гронлунд Н. Е. Оцінювання студентської успішності: [практ. посіб.] / Н. Гронлунд, Е. Норман. – К.: КУМО, 2005. – 312 с.
8. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: [навч. посіб.] / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко; под ред. В. М. Кухаренко. – 3-тє вид. – Х.: НТУ «ХП», «Торсінг», 2002. – 320 с.
9. Мороз І. В. Кредитно-модульна система організації навчального процесу: [довідник для студентів] / І. В. Мороз. – К.: Освіта України, 2005.– 91 с.
10. Найдьонова Л.А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. – 2015. – 244 с.

«ГРАНТОВА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Теорія системи функціонування грантової підтримки. Види грантів та типи організацій, що її надають. Роль грантів для побудови наукових досліджень. Загальнонаукове значення взаємодії з організаціями, що зацікавлені в популяризації науки або наукових дослідженнях певної сфери.

Пошук пропозицій, написання заявок, аналітичний підхід до вибору програми та оцінка власних ресурсів та можливостей. Зарубіжні та вітчизняні

грантодавці. Принципи співпраці та відмінності. Типи організацій, що надають грантову допомогу. Стратегія фандрайзингу.

Закони співпраці з громадянськими та комерційними організаціями. Методи організації пошуку ресурсів. Основні методи проведення фандрайзингу. Умови отримання гранту. Індивідуальні та колективні заявки; стажування.

Оформлення основної документації для подання заявки. Складання бюджету. Основні та додаткові документи. Визначення вимог та їх дотримання. Оцінка власних ресурсів. Формальні та неформальні вимоги до оформлення заявок. Звітність. Нюанси та «підводні камені» процесу отримання гранту.

Поєднання фінансування в наукових дослідженнях. Пошук додаткових пропозицій. Оформлення документів та звітність в грантах з різними джерелами фінансування.

Література:

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 49). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page3>
2. Верховною Радою 4 жовтня 2019 р.
3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку конкурсного відбору та фінансування Національним фондом досліджень проєктів з виконання наукових досліджень і розробок» від 27 грудня 2019 р. № 1170
4. Browning B. Perfect Phrases for Writing Grant Proposals (Perfect Phrases Series) / Beverly Browning. - McGraw-Hill, 2007. – 192 p. ISBN 10:0071495843
5. Gajda R. Getting the Grant: How Educators Can Write Winning Proposals And Manage Successful Projects / Rebecca Gajda, Richard Tulikangas. - Association for Supervision & Curriculum Deve, 2005. – 126 p. ISBN 10:1416601724
6. Gorsevski E. W. Writing Successful Grant Proposals / Ellen W. Gorsevski. – SensePublishers, 2016. - 88 p. ISBN 13:978-94-6300-389-6
7. Griffiths D. The Grant Writing and Funding Coach: Target and Acquire the Funds You Need / Deborah Griffiths. - Self-Counsel Press, 2017. – 120 p. ISBN 10:1770402888
8. New C. C. How to Write a Grant Proposal / Cheryl Carter New, James Aaron Quick. – Wiley, 2003. – 361 p.
9. Smith N. B. The Complete Book of Grant Writing: Learn to Write Grants Like a Professional / Nancy Burke Smith, E. Gabriel Works. – 274 p. ISBN 10:1402206674
10. Ward D. Writing Grant Proposals That Win / Deborah Ward. – 4th ed. - Jones & Bartlett Learning, 2011. – 258 p. ISBN 10:1449604676

II. ЦИКЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ»

Визначення змісту поняття „особистість”. Структура особистості. Соціально-психологічне підґрунття розвитку особистості. Концепція життєвого світу особистості. Життя як історія, наратив. Шлях життя. Поняття життєвого досвіду особистості. Роль криз в особистісному зростанні. Особливості життєвого вибору особистості. Методи дослідження особистості.

Роль значущих інших у розвитку особистості. Соціалізація та індивідуалізація як єдиний процес. Плюси і мінуси конформності. Спільноти, до яких належить особистість. Значення референтної групи для особистості. Атитюди, або соціальні установки особистості. Самотність і потреба приватності. Альтруїзм та просоціальна поведінка.

Час біологічний, соціальний, психологічний. Минуле, теперішнє, майбутнє. Психологічний вік. Можливості прогнозування і планування майбутнього. Форми самопрогнозування (когнітивні, структуровані, раціональні та емоційні, мало структуровані, ірраціональні). Життєві домагання особистості. Життєві завдання – стратегії самоконструювання.

Ставлення до себе як опосередкування ставлення до часу і простору свого життя. Самосвідомість та методи її дослідження. Рівні самосвідомості. Рефлексивна активність особистості. Соціально-психологічна природа самооцінювання.

Природа повсякденності як особистісного середовища. Практики індивідуального і колективного. Методи вивчення повсякденності. Потреба у буденності та небуденності. Функції буденності. Психологія приватного життя. Буденний дискурс і сюжети повсякденності. Способи інтерпретації повсякденного досвіду.

Індивідуальність традиційна і сучасна. Соціальні стереотипи та прийняття соціумом індивідуальної своєрідності. Життєві шляхи як способи індивідуалізації. Стать і гендер – можливості індивідуалізації. Ставлення особистості до свого тіла. Поняття здорової особистості. Індикатори психологічного здоров'я. Особистісний потенціал. Соціальний та емоційний інтелекти. Життєстійкість та самоефективність особистості.

Література:

1. Абульханова-Славская К.А., Березина Т.Н. Время личности и время жизни. – СПб, 2001.
2. Анцыферова Л.И. Психология повседневности: жизненный мир личности и «техники» ее бытия.// Психологический журнал. - №2.- 1993.- С. 3-16.
3. Асмолов А.Г. Психология индивидуальности. Методологические основы развития личности в историко-эволюционном процессе.- М., 1986.

4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. – М., 1995.
5. Головаха Е.И., Кроник А.А. Психологическое время личности.– М., 2008.
6. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни.– М., 2000.
7. Джеймисон Ф. Постмодернізм або Логіка культури пізнього капіталізму – К., 2008.
8. Основи соціальної психології / За ред. М.М.Слюсаревського.- К, 2008.
9. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К., 2003.
10. Чепелева Н.В. Идентичность личности в контексте психологической герменевтики // Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / За ред. Н.В.Чепелевої.- К., 2006.- Т.2.- Вип.4.- С.5-15.

«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ГРУП»

Паралелі та відмінності між малими, середніми та великими групами. Соціальні групи, соціальні системи та соціальне середовище. Групові психологічні феномени, групова свідомість та групове несвідоме, колективні травми та їх передача між поколіннями. Сімейні системи та робота з ними, практичні методи та психотехнології роботи з соціальними системами (груповий психоаналіз, соціодрама, системні розстановки та ін.).

Мала група як соціальний суб'єкт. Групова взаємодія динаміка в контексті еволюції та розвитку групи. Групова динаміка, групова статика та види рівноваги в групах. Проблеми групової ідентичності. Емоційний стан і соціально-психологічний клімат у групах. Культурні особливості (відмінності) групової динаміки. Соціальна перцепція в малих групах.

Міждисциплінарні аспекти психології ролей. Психологія рольової взаємодії. Рольова структура груп. Рольові теорії особистості. Рольові характеристики особистості і групи. Рольова ідентичність як чинник суб'єктності особи. Рольова комунікація та рольове моделювання. Рольова «мережа» суспільства. Основи рольової психопатології. Соціально-психологічні підходи до роботи з сімейними і професійними системами.

Соціометрія як наука про групи та суспільство. Структура ідентичності в групі. Функціональні структури груп. Групи різного рівня та фрактальна психологія. Групові процеси: інтеграція та дезінтеграція, диференціація та деструктуризація. Проблеми групового статусу: особливості та протиріччя. Проблеми «примітивних груп». Статусна еліта групи: лідери, зірки та авторитети. Проблема низькостатусних та відчужених членів групи і її зв'язок з груповою напруженістю.

Сучасні підходи і концепції до проблеми міжгрупової взаємодії. Взаємодія між групами різного рівня: від мікрогрупи до глобальних груп. Взаємна динаміка особистості і групи. Міжгрупова взаємодія в контексті проблеми інформаційної безпеки. Внутрішньогрупові та міжгрупові конфлікти в групах різного рівня.

Методи вивчення структури, динаміки та розвитку малих груп. Сучасні методи роботи з груповою динамікою. Основи соціально-психологічного тренінгу та групової психотерапії. Соціодрама як метод роботи з проблемами великих груп. Арт-терапевтичні методи і методики в роботі з групою. Активні методи в роботі з групами навчального середовища.

Література:

1. Горностай П. П. Личность и роль: Ролевой подход в социальной психологии личности / П. П. Горностай. – К.: «Интерпресс ЛТД», 2007. – 312 с.
2. Динамічні процеси в малій групі: соціально-психологічний вимір освітнього середовища: [монографія] / [П. П. Горностай, О. Л. Вознесенська, І. В. Грибенко та ін.] за наук. ред. П. П. Горностая. – Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2013. – 190 с.
3. Левин К. Динамическая психология: Избранные труды / К. Левин; сост., пер. с нем. и англ. яз. и науч. ред. Д. А. Леонтьева и Е. Ю. Патяевой. – М.: Смысл, 2001. – 576 с.
4. Морено Я. Л. Социометрия: Экспериментальный метод и наука об обществе / Я. Л. Морено; пер. с англ. А. Боковикова. – М.: Академический проект, 2001. – 384 с.
5. Психологія групової ідентичності: закономірності становлення: [монографія] / [П. П. Горностай, О. А. Ліщинська, Л. Г. Чорна та ін.] за наук. ред. П. П. Горностая. – Київ, Міленіум, 2014. – 252 с.
6. Рудестам К. Групповая психотерапия: 2-е изд. / К. Рудестам; пер. с англ. – СПб.: Питер, 1998. – 352 с.
7. Семечкин Н. И. Психология малых групп / Н. И. Семечкин – Владивосток, 2005. – 117 с.
8. Свідоме і несвідоме у груповій взаємодії: монографія / [П. П. Горностай, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка, Г. В. Циганенко, Л. Г. Чорна]; за наук. ред. П. П. Горностая. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. – 244 с.
9. Сидоренков А. В. Социально-психологические теории малой группы / А. В. Сидоренков, Н. А. Захарченко, И. И. Сидоренкова. – М.: Вузовская книга, 2011. – 174 с.
10. Чорна Л. Г. Рольова ідентичність старшокласників: посібник / Л. Г. Чорна. – К.: Міленіум, 2014. – 128 с.

«ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ»

Політична соціалізація: сутність, етапи, агенти та чинники. Теорії політичної соціалізації. Моделі політичної соціалізації. Політична соціалізація у різних парадигмах.

Цілі та функції політичної соціалізації. Політична культура. Політична ідентифікація та політична ідентичність. Політична активність. Політична картина світу. Ціннісна складова політичної картини світу молоді.

Умови та механізми політичної соціалізації у суспільстві, що трансформується. Політична соціалізація як процес розвитку громадянської суб'єктності. Уявлення про сутність громадянськості, критерії оцінювання та спрямованість соціалізувальних впливів у різних теоріях громадянства. Проблеми становлення політичної та громадянської ідентичності особистості у перехідному суспільстві.

Особливості та шляхи формування політичних уявлень. Дискурсивна взаємодія як чинник структурування політичної картини світу. Громадянська компетентність як ресурс розвитку особистості і спільноти. Розвивальний потенціал комунікативних практик національної та громадянської самоідентифікації молоді.

Методи психосемантики у політико-психологічних дослідженнях. Проективні методики у дослідженні політичних ставлень. Якісні методи дослідження політичної свідомості.

Література:

1. Політична участь молоді сучасної України: психологічні чинники активізації: монографія / за наук. ред. Л.О.Кияшко. – К.: Міленіум, 2014; – 216 с.
2. Формування навичок ефективної політичної участі молоді: технології психологічного супроводу: монографія / за наук. ред. Л.О.Кияшко. – К.: Міленіум, 2014; – 314 с
3. Соціальні уявлення молоді: особливості та шляхи формування. Колективна монографія / За ред. І.В.Жадан. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 218 с.
4. Скнар О.М. Політична ефективність як фактор розвитку політичних компетенцій молоді // Психологічні науки: проблеми і здобутки: Зб. наук. статей. Серія «Психологічні науки: проблеми і здобутки». - Вип.3. – К.: КиМУ, 2011. – С. 170-184.
5. Позняк С.І. Громадянська компетентність та засоби її формування в освітньому процесі // Вища освіта України – Додаток 4, том IV (22), – 2010 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» –К.: Гнозис, 2010. – С. 285-291.
6. Жадан І.В. Ціннісна складова політичної ідентифікації молоді// Психологічні перспективи. Спеціальний випуск «Психологічний вимір українського соціокультурного простору» –К., 2011– С.93-99.

7. Позняк С. І. Концептуальні основи дослідження соціального капіталу як чинника громадянського залучення // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. праць / За заг. ред. М. М. Слюсаревського – К: Міленіум, 2012.–Вип.13.

8. Жадан І.В. Механізми політичної соціалізації молоді в умовах модернізації освіти// Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; [редкол.: С.Д. Максименко, М.М.Слюсаревський та ін.] – К.: Міленіум, 2009. – Вип.28(31).– С.176–183.

9. Позняк С. І. Ресурси громадянськості: соціально-психологічна складова: методичні рекомендації / С. І. Позняк; НПНУ, ІСПП. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 136 с. – 4д.а.

10. Позняк С. І. Соціальні норми, довіра і громадянська взаємодія / С. І. Позняк // Психологія і суспільство. – № 4. – 2013. – С. 60–64.

«МЕТОДОЛОГІЯ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПСИХОЛОГІЇ»

Відношення об'єктивного і суб'єктивного в психологічних дослідженнях. Співвідношення емпіричних і теоретичних методів. Місце теоретичних та емпіричних моделей у дослідженні. Труднощі формалізації і квантифікації психологічних даних. Взаємозалежність змінних і причинно-наслідкові зв'язки. Логіка застосування якісних і кількісних методів. Призначення та особливості констатувальних і формуально-корекційних методів. Значення статистичної обробки даних для вияву психологічних закономірностей. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України.

Урахування ймовірнісного характеру психічних явищ. Голізм і редукціонізм в інтерпретації даних. Проблеми розрізнення наукових і містичних тлумачень суб'єктивного змісту. Межі використання критеріїв здорового глузду в психологічних поясненнях. Нейтралізація впливу очікувань та упереджень випробуваних. Методи опосередкованого вивчення психічних явищ. Подолання усталеного в психологічному дослідженні. Вихід із зони комфорту як когнітивна функція дослідника.

Коректність використання особистісних питальників та психологічних тестів. Проблеми застосування експерименту в соціальній та політичній психології. Емпірична ефективність суб'єктивного шкалювання та психосемантичних методів, рефлексивних, самооцінних і наративних методів, соціального порівняння. Методологічні основи застосування контент-аналізу, експертної оцінки, групової оцінки, соціометрії. Доцільність і труднощі розробки власних методик.

Проблеми формування вибірки та забезпечення її репрезентативності. Особливості використання індивідуальної і групової психодіагностики. Соціально-психологічний тренінг та інші методи групової роботи.

Дослідження масових явищ у соціальній та політичній психології. Проблеми організації та проведення опитувань на великих вибірках. Провідні тенденції сучасних кроскультурних досліджень. Місце гендерних і феміністських досліджень в емпіричній парадигмі психології. Емпіричний зміст інтеракціоністських, конструктивістських та дискурсивних підходів.

Засоби подолання впливу соціальної бажаності. Урахування впливу оточення і громадської думки. Спілкування з випробуваними і вплив експериментатора. Особливості залучення представників різних соціальних груп до участі в дослідженні. Етичні проблеми: дотримання конфіденційності, згода випробуваних на участь у дослідженні, зокрема формульованому, застосування маніпулятивних технік, особливості роботи з неповнолітніми випробуваними.

Література:

1. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях. – К.: «ВД «Професіонал», 2007. – 208 с.
2. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
3. Основи соціальної психології / За ред. М. М. Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 495 с.
4. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності. – К.: Міленіум, 2015. – 236 с.
5. Методи групової роботи в системі освіти / за ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2017. – 64 с.
6. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград, 2013.
7. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу. – Кіровоград, 2013.
8. Подолання негативних наслідків належності до неефективних субкультур: соціально-психологічний тренінг / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 58 с.
9. Психологія групової ідентичності: закономірності становлення / за наук. ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2014. – 252 с.
10. Соціальна психологія бідності / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 294 с.

«СУЧАСНІ ПРОГРАМНІ ЗАСОБИ В ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ»

Лінійний дискримінантний аналіз. Вирішальне правило і дискримінантна функція. Дискримінантний аналіз при нормальному законі розподілу показників, критерій відношення правдоподібності. Статистичні оцінювання результатів дискримінантного аналізу. Класифікація в разі двох генеральних сукупностей з відомими розподілами. Класифікація в разі двох

багатовимірних нормальних популяцій з відомими і невідомими параметрами. Розрахунок ймовірностей помилкової класифікації. Класифікація в разі декількох багатовимірних нормальних популяцій. Побудова дискримінантної функції. Оцінювання ймовірності помилкової класифікації при використанні побудованої дискримінантної функції. Класифікація досліджуваних об'єктів за заданими характеристиками.

Поняття дисперсійного аналізу і умови його використання. Особливості і відмінності дисперсійного аналізу (ANOVA) від непараметричних методів. Дисперсійний однофакторний аналіз. Алгоритм проведення дисперсійного аналізу. Послідовність операцій в однофакторному дисперсному аналізі.

Обґрунтування задачі по оцінці взаємодії двох факторів. Двохфакторний дисперсійний аналіз для незв'язаних вибірок: призначення, опис методу, обмеження. Двохфакторний дисперсійний аналіз для зв'язаних вибірок: призначення, опис методу, обмеження.

Методи визначення кореляційного зв'язку. Розрахунок коефіцієнта парної кореляції і його статистична перевірка. Істинна, хибна кореляції та проблема третьої змінної. Парціальні кореляції.

Множинна регресія. Розрахунок коефіцієнтів регресії і представлення рівняння множинної регресії. Інтерпретація коефіцієнтів регресії. Помилки прогнозування. Визначення якості регресійного аналізу. Перевірка значущості моделі. Порівняльна оцінка ступеня впливу факторів.

Поняття латентної ознаки. Різниця латентних і спостережуваних ознак. Різниця між розвідувальним і конфірматорним факторним аналізом. Метод головних компонент (розвідувальний аналіз). Модель, закладена в методі, вимоги до вихідних даних. Критерії відбору кількості факторів. Ортогональність і косокутність обертання матриці факторних навантажень, розрахунок значень факторів. Інтерпретація результатів.

Література:

1. Бююль А., Цёфель П., SPSS версія 10. – СПб.: ООО "ДиаСофтЮП", 2001.
2. Гусев А.Н. Дисперсионный анализ в экспериментальной психологии: Учебное пособие. – М.: Учебно-методический коллектор «Психология», 2000. – 136 с.
3. Климчук В.О. Методи математичної статистики у психології: Методичний посібник до курсу з основ експериментально-психологічних досліджень. / В.О. Климчук, О.О. Музыка – Житомир: ЖДЕГУ, 2003. – 74 с.
4. Крыштановский А.О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS. – М.: ИД ГУ ВШЭ, 2006.
5. Митина О. В., Михайловская И. Б. М 662 Факторный анализ для психологов. – М.: Учебно-методический коллектор «Психология», 2001. – 169 с.

6. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие. / А.Д. Наследов. – СПб.: Речь, 2004. – 392 с.
7. Руденко В. Математична статистика. Навч. пос. – К.: ЦУЛ, 2012.– 304 с.
8. Руденко В. Математичні методи в психології. Навч. пос. –К.: ЦУЛ, 2009.–104 с.
9. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. – СПб.: Речь, 2006.
10. Телейко А. Б. Математико-статистичні методи в соціології та психології: Навч. посіб. / А. Б. Телейко, Р. К. Чорней. – К.: МАУП, 2007. – 424 с.

III. ДИСЦИПЛІНИ ВІЛЬНОГО ВИБОРУ АСПІРАНТІВ

«ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ»

Специфіка психометрики як вимірювальної методології. Проблеми вимірювання в психології й важливість врахування індивідуальних відмінностей.

Максимізація розрізнявальної здатності тесту шляхом варіювання рівня складності окремих завдань. Асиметрія розподілу тестових показників як основа для коригування рівня складності тесту. Відбір завдань певного рівня складності залежності від цілей діагностики.

Проблема узгодження високої критеріальної валідності окремих завдань і внутрішньої узгодженості тесту.

Чотири підходи до розуміння надійності. Надійність як відношення дисперсій істинного балу й спостережуваного балу. Відсутність дисперсії помилки. Надійність і стандартна помилка вимірювання. Паралельні тести.

Загрози змістовної валідності. Змістова валідність і очевидна валідність. Емпіричні свідчення валідності: внутрішня структура тесту, процес відповіді респондента на пункт, взаємозв'язок з іншими змінними. Методи оцінки конвергентної і дивергентної валідності. Фактори, що впливають на коефіцієнт валідності.

Настанова на відповідь. Типи настанов респондента на відповідь. Настанова на згоду (настанова на позитивну або негативну відповідь). Настанова на полярні відповіді і настанова на проміжні відповіді. Соціальна бажаність. Симуляція неблагополуччя. Бездумні або випадкові відповіді й вгадування. Методи боротьби з настановами на відповідь.

Література:

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2007. – 688 с.
2. Булах І.Є., Мруга М.Р. Створюємо якісний тест: Навчальний посібник. – К.: Майстер-клас, 2006. – 160 с.
3. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – [2-е изд.]. – СПб.: Питер, 2006. – 528 с.
4. Забродин Ю.М., Похилько В.И., Шмелев А.Г. Статистические и семантические проблемы конструирования и адаптации многопрофильных личностных тест-опросников //Психологический журнал. – 1987. – № 6. - С.79-89.
5. Клайн П. справочное руководство по конструированию тестов. Введение в психометрическое проектирование. – Киев: Ника-Центр, 1994. – 284 с.
6. Крокер Л. Введение в классическую и современную теорию тестов / Л.Крокер, Дж. Аглина; [пер. с англ. Н.Н. Найденовой, В.Н. Симкина,

М.Б. Челышковой; под общ. ред. В.И. Звонникова, М.Б. Челышковой]. – М.: Логос, 2010. – 668 с.

7. Морозов С.М. Засоби контролю психодіагностичних якостей психологічних тестів /С.М. Морозов. – Київ. ІСДО, 1994. – 68 с.

8. Пасніченко А.Е. Психометричні основи психодіагностики: Навчально-методичний посібник. - Чернівці: Рута, 2006. - 78 с.

9. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. – СПб.: ООО «Речь», 2004. – 350 с.

10. Фер Р. Психометрика: Введение /Р. Майкл Фер, Верн Р. Бакарак; пер. с англ. А.С. Науменко, А.Ю. Попова; под ред. Н.А. Батурина, Е.В. Эйдмана. - Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ, 2010. - 445.

«ОСНОВИ САМОПІЗНАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»

Поняття самопізнання, його значення у житті людини, області самопізнання. Самопізнання як структурний компонент самосвідомості. Самопізнання як процес: мета, мотиви, засоби, результати.

Поняття ідентифікації в психології. Ідентифікація себе з іншими людьми. Ідентифікація з собою, з різними аспектами свого Я. Рефлексія як механізм самопізнання. Основні види рефлексії. Характеристика основних бар'єрів самопізнання.

Загальна характеристика саморозвитку, його сутність та основні характеристики. Саморозвиток як процес. Форми саморозвитку. Самоприйняття і самопрогнозування як механізми саморозвитку.

Загальна характеристика особистості та професійної компетентності практичного психолога. Психологічні особливості професійного самопізнання та саморозвитку практичного психолога. Психологічна підтримка професійного самопізнання та самовиховання.

Методи саморегуляції психічних станів (самосповідь, самопереконавання, самонаказ, самонавіювання, самозапевнення). Психологічні установки та якості особистості, які сприяють життєстійкості особистості.

Література:

1. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание / Р. Бернс. – М.: Педагогика, 1986. – 421 с.

2. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: навчальний посібник / О.Є. Гуменюк – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – 310 с.

3. Долинська Л.В., Пенькова О.І. Самовдосконалення як умова становлення особистості / Л.В. Долинська, О.І. Пенькова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. – 2014. – Вип. 44. – С. 22-29.

4. Коробка Л.М. Самовиховання та саморегуляція особистості: навчально-методичний комплекс /Л.М.Коробка. – Суми: РВВ СОІППО, 2013. – 74 с.
5. Кочубейник О. М. Культурний еталон буття особистості та його вплив на Я-концепцію / О. М. Кочубейник // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України за ред. Максименка С. Д. – К.: Волинські обереги. – 2000. – Т. 2. – Ч. 3.
6. Моральна свідомість та самосвідомість особистості: монографія / [М. В. Савчин, О. І. Галян, Л. П. Василенко, С. І. Заболоцька та ін.]. – Дрогобич, 2009. – 288 с.
7. Столин. В.В. Психологія самосознання. Хрестоматія. / В.В. Столин. – Самара: Издательский Дом «БАХАР - М», 2003. – 672 с. 138.
8. Терлецька Л. Г. Психологічні механізми процесу самоаналізу. Монографія / Л. Г. Терлецька. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006. – 239 с.
9. Bergner R.M., Holmes J.R. Self-concepts and Self-concept Change: A Status Dynamic Approach / R.M. Bergner, J.R. Holmes // *Psychotherapy*, 2000. – № 37 (5). – P. 36-44.
10. Ryan R.M., Deci E.L. Self-Determination Theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being / R.M. Ryan, E.L. Deci // *American Psychologist*, January 2000. – Vol. 55, No. 1. – P. 68-78.

«ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА МЕТОДОМ ОБҐРУНТОВАНОЇ ТЕОРІЇ»

Пізнавальні можливості, особливості застосування, основні принципи якісного підходу. Зіставлення якісного і кількісного підходів з точки зору дослідницьких завдань, способів пізнання об'єкта, характеру дослідження, способу узагальнення даних, можливості поєднання методів. Критерії порівняння підходів: теоретико-методологічна база, фокус аналізу, одиниці аналізу, дослідницькі цілі і завдання, стиль, критерії валідності (надійності), логіка аналізу даних. Відмінності в логіці аналізу, змісті й послідовності дослідницьких процедур (схема Л.Ньюмана): гіпотези, концепції, вимірювальні процедури, презентація даних, теорії, процедури, аналіз, етапи дослідження.

Історія виникнення і розвитку Grounded Theory. Теоретичні основи GT. Навіщо досліднику потрібна GT? Основні підходи до використання GT і «дослідницькі війни» (Glaser vs Strauss, Glaser vs Charmaz). Процес «сходження до теорії» в рамках GT: критика і апологетика пропонуємих процедур теоретизації.

Основні принципи стратегії. Початок побудови теорії: відкрите кодування (поняття коду, сфокусоване і порядкове кодування як різновиду відкритого кодування). Написання аналітичного мето. Побудова аналітичних діаграм як процедура аналізу. Осьове кодування як процедура якісного

насичення категорій і встановлення їх кількісної представленості. Вибіркове кодування - висування і верифікація гіпотез про каузальних зв'язках. Теоретична вибірка. Аналіз пізнавальних можливостей і обмежень GT.

Роль і позиція дослідника в якісному дослідженні. Особливості попередньої підготовки до дослідження. Послідовність дій і логіка проведення дослідження. Принцип «подвійний рефлексивності». Принцип «за довгим столом».

Теоретична чутливість дослідника і способи її підвищення: робота з літературою, групова робота, аналіз значимих контекстів, можливість задіяння власного досвіду.

Планування вибірки в GT. Особливості логіки і техніки в порівнянні з кількісним дослідженням. Цілеорієнтована вибірка як відбір інформаційно багатих випадків для глибинного вивчення.

Принципи визначення розміру вибірки; особливість поняття репрезентативності вибірки; принцип відкритості; принцип теоретичного насичення. Ризик «помилкового насичення». Підходи до формування вибірки: систематичне формування вибірки, випадкова вибірка, метод снігової кулі, дослідне структурування об'єкта, комплексний метод.

Види цілеорієнтованих вибірок: вибірка екстремальних або девіантних випадків, інтенсивна вибірка, вибірка максимальної варіації, гомогенні вибірки, вибірка типових випадків, стратифікована вибірка, вибірка критичних випадків, ланцюгова вибірка.

Література

1. Charmaz K. (2000) Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods // Handbook of Qualitative Research (second Edition) (ed. by Denzin N. K., Lincoln Y. S.) Thousand Oaks. London. New Delhi.
2. Glaser B. (1998) Doing Grounded Theory: Issues & Discussion. Sociology Pr.
3. Glaser B., Strauss A. (2005) Awareness of Dying. Aldine Transaction. Pp. 274-294.
4. Glaser B., Strauss A. (2006) The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. Reprinted. Aldine Transaction. Pp. 21-160.
5. Lewins A., Silver C. (2007) Using Software in Qualitative Research. A Step-by-step Guide. Sage Publications.
6. MacMillan K., Koenig T. (2004) The wow factor: preconceptions and expectations for data analysis software in qualitative research. Social Science Computer Review - Special issue: Sociology and computing. 22: 179.
7. Васильева Т.С. (2001) Обоснованная теория в поле качественного исследования // Страус А., Корбин Д. Основы качественного исследования. Обоснованная теория. Процедуры и техники. М.: УРСС.
8. Готлиб А.С. (2002) Введение в психологическое исследование: качественный и количественный подходы. Самара.

9. Семенова В.В. (1998) Качественные методы: введение в гуманистическую психологию. М.: Добросвет.

10. Страус А., Корбин Д. (2001) Основы качественного исследования. Обоснованная теория. Процедуры и техники. М.: УРСС.

«ПСИХОПАТОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ»

Проблема норми і патології в політиці. Компенсаторно-захисні функції політичної участі. Невротична, психопатична і соціопатична поведінка особи в політиці. Безпорадність, залежність і співзалежність. Комплекс нижчості як джерело прагнення влади. Влада-мета і влада-засіб. Домінування і підпорядкування. Маса та еліта в структурі суспільства. Особливості взаємодії мас і лідерів. Політичний садизм і мазохізм. Авторитарна особистість. Психологічні підстави авторитаризму і тоталітаризму. Парадоксальні феномени психології тоталітарного суспільства. Психологічний зміст «масового суспільства». Соціально-психологічні іпостасі політичної влади. Свобода і несвобода, психологія втечі від свободи. Чинники та механізми маніпулятивного впливу на масову свідомість і поведінку. Макіавеллізм: традиції і новітні втілення. Суб'єкти політичного впливу і маніпуляцій у сучасному світі. Засоби протистояння маніпулятивним впливам у політиці. Специфіка впливу засобів масової комунікації в політичній сфері. Психологічні особливості політичної пропаганди і реклами та створення політичного іміджу.

Свідоме і несвідоме в регуляції соціальної поведінки особи та спільноти. “Масова людина” як психологічний феномен. Психологія соціально-політичної винятковості і маргінальності. Контroversійний зміст субкультур і контркультур. Стратегії захисної поведінки соціальних меншин. Механізми утворення й функціонування соціально-політичних стереотипів. Психологічне підґрунтя політичної ксенофобії. Політичний контекст соціальної асиміляції. Особливості втілення і спотворення ціннісних орієнтацій у політичних цілях, ідеалах, інтересах, поведінці. Проблема розходження між декларованими і реальними цінностями. Соціально-психологічні засади ціннісного порозуміння.

Статева диференціація і статеворольова поведінка в масових явищах. Ознаки символізації чоловічого і жіночого в політиці. Маскулінність і фемінінність у політичному контексті. Політико-психологічні засади гендерної стратифікації суспільства. Гендерна і статева ідентичність, статеві і гендерні стереотипи як чинники політичної поведінки. Політико-психологічні аспекти сексизму і фемінізму. Проблеми інформаційної десексуалізації.

Політико-психологічне розуміння здорового і хворого суспільства. Психологія соціально-політичної кризи. Соціальна аномія, апатія, депресія як хворобливі стани громадського життя. Чинники та механізми масової істерії, паніки, чуток. Ілюзорно-міфологічний характер політичної свідомості. Колективне несвідоме як чинник регуляції політичної поведінки. Містичне бачення світу як джерело політичних упереджень і передсудів. Психологічна

влада ідеології над особою і спільнотою. Чинники і засади ідеологічного спотворення дійсності. Політичний міф як форма фантастичного відображення дійсності в масовій свідомості. Психологічне підґрунтя соціально-політичних утопій. Гібридно-маніпулятивний характер виборчих технологій. Психологічна війна як масовий політичний феномен.

Експертна оцінка проявів патології соціальних ілюзій і політичних міфологій у сучасному українському суспільстві

Психологічний зміст і структура політичних конфліктів. Соціальні стереотипи, передсуди та упередження як передумови виникнення політичних конфліктів. Динаміка перебігу та розв'язання політичних конфліктів. Агресія і насильство як джерела конфліктної політичної поведінки. Політико-психологічні особливості масової агресії. Психологія політичного насильства і толерантності. Насильство як знаряддя влади і джерело ідеології. Конфліктний потенціал соціальної нерівності. Чинники та механізми політичної поляризації. Психологічні наслідки політичних конфліктів.

Література:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: МП «Юніверс», 2000. – 686 с.
2. Бассіюни К. Воспитание народодубийц. – СПб.: Академический проект, 1999. – 220 с.
3. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади. – К.: КСУ, 2005. – 492 с.
4. Гозман Л. Я., Шестопап Е. Б. Политическая психология. – Ростов-на-Д., 1996. – 448 с.
5. Канетті Е. Маса і влада. – – Київ: Альтернативи, 2001. – 416 с.
6. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс. -М.: «Центр психологии и психотерапии», 1998. - 480 с.
7. Психология и психоанализ власти: Хрестоматия. – В 2 т. – Самара: Бахрах, 1999. – 1104 с.
8. Райх В. Психология масс и фашизм. – – СПб., – М.: Университетская книга, Прогресс, 1997. – 380 с.
9. Траверсе Т. М. Політична психологія. – К.: Парламентське вид-во, 2013. – 240 с.
10. Фуко М. Наглядати й карати: Народження в'язниці. - К.: Основи, 1998. - 392 с.

«РЕСУРСИ ДИСКУРС-АНАЛІЗУ У ПОЛІТИКО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ»

Лінгвістичний поворот. Перегляд відносин мови і мовлення. Релятивізм, соціальний конструктивізм і нова механіка соціального. Дискурс і влада. Контекстуально чутлива практична аналітика. Аналітична ментальність і її розвиток.

Базові ідеї методології дискурс-аналізу: лінгвістичний поворот, конвенціональність сенсу тексту, відкрита інтерпретація, інтертекстуальність.

Постструктуралістські презумпції в дискурс-аналізі: дискурс-строй, боротьба дискурсів, влада в мові та дискурсі, іманентна ідеологічність дискурсу. Децентрації суб'єкта. Часова закритість дискурсів.

Від суспільно-економічних формацій - до дискурсивних: вплив марксизму на становлення французької традиції аналізу дискурсу. Критика сучасного стану соціальних наук і французька дискурсивна аналітика. Лакан: дискурсивне виробництво суб'єктах. Альтюсер: несвідоме, ідеологія, інтерпеляція, державні ідеологічні апарати. Грамші: гегемонія, моральне керівництво, артикуляція.

Пандікурсивний підхід до дослідження соціального. Політичний аналіз дискурсу Лакло і Муфф. Влада як боротьба за значення. Артикуляція і ідентифікація. Картування боротьби за значення: елементи, моменти, вузлові точки, ланцюжки еквівалентності.

Перспектива використання в політико-психологічному дослідженні.

Лінгвістично орієнтований аналіз дискурсу. Підхід Н. Феркло: тривимірна модель аналізу (текст, дискурсивна практика, соціальна практика). Комунікативна подія і порядок дискурсу. Дискурсивна практика і підтримання соціального порядку. Інтертекстуальність і інтердікурсивність. Підхід Т. ван Дейка. Когнітивний підхід в рамках дискурс-аналізу. Структура дискурсу: макроструктура, суперструктура. Ідеологічна структура, соціальні репрезентації і знання. Ідеологічна природа контекстуалізації.

Дискурсивне виробництво і критика домінування, дискримінації, нерівності. Політична місія КАД. Досвід і перспективи використання в політико-психологічному. Дискурс і множина. Критика монолітного порядку дискурсу. Репертуар як варіація і соціальні логіки варіювання: практики, здоровий глузд, розпізнання. Стадії реконструкції репертуару інтерпретації.

Перспективи використання дискурс-аналізу в політико-психологічному дослідженні.

Література:

1. Fairclough, N. (2013). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge Pbl.
2. Locke T. (2004) *Critical Discourse Analysis*. London, Cromwell Press, Trowbridge Wiltshire
3. Pomerantz A., Fehr B. (1997). *Conversation Analysis: An approach to the study of social action as sense making practices // Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage Pbl.
4. Wodak R., Chilton P. (2005)/ *A new agenda in CDA*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
5. ван Дейк Т. Дискурс и власть. Репрезентация доминирования в языке и коммуникации. Пер. с англ. - М.: Либриком, 2013. - 337с.
6. ван Дейк Т. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск: БГК

им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – 308 с.

7. Воронкова О.А. Дискурс-анализ: риторические и метариторические приемы коммуникации // Социология – 4М. – 2007. – № 25. С. 48-69.

8. Йоргенсен М., Филлипс Л. Дискурс-анализ. Теория и метод. – 2-е изд., испр. – Харьков.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2008. – 352 с.

9. Переверзев Е. Критика КДА: Некоторые ограничения критического дискурс-анализа как научного подхода // Современный дискурс-анализ. 2009. Вып.1. [Электронный ресурс] / Электронное издание. [Обращение к документу 29.08.2014]. Режим доступа: <http://www.discourseanalysis.org/ada1/st2.shtml>

10. Тичер С., Мейер М., Водак Р. Методы анализа текста и дискурса. Х.: Изд-во Гуманитарный Центр, 2009. - 356 с.

«ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

Специфіка політичної комунікації та її значення у сучасному світі. Історична перспектива розвитку наукових ідей і практичних розробок, пов'язаних з політичною комунікацією. Ключові поняття сучасних системно-функціональних концепцій політичної комунікації. Структура, рівні та учасники політичної комунікації. Повідомлення, інформація і текст у політичній комунікації. Зв'язок основних політико-комунікативних теорій із корпусом психологічних ідей щодо комунікації, самопрезентації, міжособистісної та міжгрупової взаємодії, владно-підвладних відносин.

Місце політичної комунікації в загальній комунікативній системі сучасної особистості. Основні психологічні підходи до вивчення масової та політичної комунікації. Особливості впливу чинників міжособистісного сприймання і взаємодії на процес політичної комунікації. Політико-комунікативні практики як чинник самоідентифікації і формування ідентичностей. Комунікативні бар'єри в політичному спілкуванні. Комунікативні стилі політичних лідерів.

Поняття знаку та значення у політичній комунікації, політичний аспект семіозису. Особливості образної та символічної мови політичних повідомлень. Особливості процесів кодування та декодування політичної інформації. Вербальні та невербальні знакові форми. Метафоричні, архетипічні та міфічні структури політичної комунікації. Взаємодія тексту і контексту у політичній комунікації. Психосемантичний підхід до вивчення політичної комунікації.

Основні підходи до моделювання політичної комунікації. Моделі, засновані на структурі та послідовності розгортання комунікативного акту (процесуальні) та моделі, що описують систему політичних комунікацій та спрямованість інформаційних потоків в ній (мережеві). Моделі політичної комунікації. Лінійні, транзакційні та інтерактивні моделі. Моделювання на основі розподілу ролей учасників комунікативного акту. Психологічні моделі політичної комунікації.

Поняття та проблематика психологічного впливу. Колективна та індивідуальна свідомість та несвідоме як об'єкти впливу. Класичні підходи та сучасна нейронаукова «революція» у дослідженнях механізмів психологічного впливу. Етичні засади застосування прямого та прихованого політико-психологічного впливу.

Поняття кризи; криза як предмет і контекст політичної комунікації. Соціально-психологічні закономірності функціонування громадської думки у кризовий період. Типи кризових ситуацій. Основні функції та етапи кризової комунікації. Основні теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми управління кризовими комунікаціями. Принципи формування ключового повідомлення.

Сучасні теоретико-методологічні вимоги до побудови комунікаційних кампаній. Суб'єкт-суб'єктні та суб'єкт-об'єктні кампанії в політиці. Традиційні та інноваційні підходи до сегментування цільових аудиторій та таргетування політичних повідомлень. Маркетингові та PR-методи у політичних кампаніях. Цілепокладання та періодизація кампанії.

Теоретичні підходи до визначення інформаційного суспільства. Цифрове середовище політичної комунікації. Віртуальність та парасоціальність мережевого спілкування. Поняття інерційної та інноваційної комунікативних систем. Медіаризики та медіабезпека як чинники сучасної політичної комунікації.

Література:

1. Богомолова Н.Н. Социальная психология массовой коммуникации. – М.: Аспект Пресс, 2010. – 191 с.
2. Бредемайер К. Черная риторика: Власть и магия слова. Пер. с нем. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 224 с..
3. Вартофски М. Модели. Репрезентация и научное понимание [Текст] / М. Вартофски. – М.: Прогресс, 1988. – 324 с.
4. Гоффман Э. Представление себя другим в повседневной жизни. – М.: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2000. – 304 с.
5. Дейк Т. ван. Язык. Познание. Коммуникация. – Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – 308 с.
6. Егорова-Гантман Е.Л., Плешаков К.В. Политическая реклама. М.: Центр политического консультирования Никколо М, 1999. - 240 с.
7. Зазыкина Е.В. Политический PR: символы. М.: ЮрИнфоР-Пресс, 2003. – 123 с.
8. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура. / М. Кастельс; пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкартана. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 608 с.
9. Лакофф Д., Джонсон Ф. Метафоры, которыми мы живем. М.: Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
10. Мак-Квейн Д. Теорія масової комунікації. – Львів: Літопис, 2010. – 538 с.

«ПСИХОЛОГІЯ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ»

Соціально-психологічні засади функціонування інформаційного суспільства. Інформаційне суспільство як етап і різновид постіндустріального суспільства. Соціально значуща інформація як сукупність повідомлень про громадсько-політичне життя.

Масова комунікація як психологічна категорія. Соціально-психологічні функції масової комунікації. Масова комунікація як генератор колективних міфів. Опосередковане і безпосереднє в масовій комунікації. Маніпулятивний і формувальний вплив у масовій комунікації. Проблема вибору інформації. Рівні і структура масового комунікативного процесу.

Засоби масової комунікації, їхні функції та специфіка впливу на маси. Психологічні ефекти масової комунікації.

Факти і ставлення до них. Мозаїчно-кліпово-міфологічна свідомість. Об'єктивні і суб'єктивні чинники взаємодії людей у системах масових комунікацій. Реальна і потенційна аудиторія масових комунікацій.

Особливості політико-пропагандистських маніпуляцій. Типи і функції офіційної міфології.

Образ бажаного суспільного майбутнього як продукт масових комунікацій. Інформаційна взаємодія масової свідомості і колективного несвідомого. Імідж як стереотипізований образ суспільно значущого об'єкта. Особливості формування іміджу в процесі масових комунікацій.

Література:

1. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
2. Васютинський В. Психологічні виміри спільноти. – К.: Золоті ворота, 2010. – 120 с.
3. Зимбардо Ф., Ляйппе М. Социальное влияние. – СПб.: Питер, 2000. – 448 с.
4. Канеман Д. Мислення швидко й повільно. – К.: Наш формат, 2017. – 480 с.
5. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс. – М.: Центр психологии и психотерапии, 1996. – 478 с.
6. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2015. – 244 с.
7. Нові медіа в сучасному суспільстві: культурологічний вимір. – К.: Ін-т культурології НАМ України, 2017. – 352 с.
8. Ольшанський Д. В. Психология масс. – СПб.: Питер, 2001. – 368 с.
9. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія великих стихійних груп і масових явищ: Навч.-метод. посібн. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника, 2005. – 104 с.
10. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. – 260 с.

«ПРОФІЛАКТИКА ПСИХОПАТОЛОГІЇ В МЕДІА»

Психоедукація і проблеми пси-феномену як представленого в медіа образу психології і психопатології. Вплив медіа як тригер психопатологізації - складова інформаційних психологічних операцій. Медіаризики психопатологізації. Медіанасильство, агресія і поведінкові розлади. Профілактика негативного впливу жахів на дітей: системи кодування медіаризиків і розумні позначки. Індуктивний ефект висвітлення в медіа випадків суїциду і чинники його зменшення на прикладі акту саморегуляції медіаіндустрії в Україні як форми профілактики негативних впливів на вразливу аудиторію. Використання серіалів з метою психоедукації і доставлення інформації важкодоступним вразливим категоріям.

Висвітлення в медіа психопатологій і проблема стигматизації. Стигматизація психічно хворих. Світові кампанії протидії стигматизації психічно хворих (на прикладі кампанії Всесвітньої асоціації психіатрів «Мережа відкриті двері» проти стигматизації шизофренії 1996). Симптом, синдром, діагноз у визначенні психічної патології та відмінність висвітлення психічних хвороб у медіа. Класифікатори психічних патологій МКХ-10, ICD-10 (ICD-11, 2018). DSM-V (2013).

Перші спроби висвітлення психічних хвороб (дисоціативний розлад) у медіа на прикладі аналізу фільму *Psycho*, 1960 (Псих): основні помилки і вплив на аудиторію. Висвітлення в медіа незворотніх психічних розладів (деменція) і форми психоедукації на прикладі аналізу біографічного фільму *Iris*, 2001 (Айріс). Висвітлення в медіа клінічних психічних розладів (шизофренія) і форми психоедукації на прикладі аналізу біографічного фільму *A Beautiful Mind*, 2001 (Ігри розуму).

Висвітлення в медіа афективних розладів (нав'язливі стани) і форми психоедукації на прикладі аналізу біографічного фільму *The Aviator*, 2004 (Авіатор). Висвітлення в медіа афективних розладів (фобії) форми психоедукації на прикладі аналізу художніх фільмів жахів і трилерів. Висвітлення в медіа афективних розладів (депресія, біполярні розлади) і форми психоедукації на прикладі аналізу художніх фільмів (*Blue Sky*, 1994 і *Michael Clayton*, 2007). Висвітлення в медіа тривожних розладів і форми психоедукації на прикладі аналізу художніх фільмів (*Adaptation*, 2002; *The*

Висвітлення в медіа посттравматичних стресових розладів і психоедукація на прикладі аналізу фільму *American Sniper*, 2014 (Американський снайпер). Висвітлення в медіа розладів особистості (психопатій збудливого і гальмівного типів) на прикладі аналізу художніх фільмів. Висвітлення в медіа психічних розладів внаслідок зловживань субстанціями (стимуляторами, алкоголем, опіатами) на прикладі аналізу художніх фільмів.

Висвітлення в медіа розладів аутичного спектру на прикладі художніх фільмів та їхній психоедукативний потенціал (*Rain Man*, 1988 Людина дощу). Висвітлення в медіа дизлексії на прикладі художніх фільмів та їхній психоедукативний потенціал (*Every Child is Special*, 2007 Зірочки на землі).

Висвітлення в медіа проблем діагностики гіперактивного розладу на прикладі художніх фільмів та їхній психоедукативний потенціал (Thumbsucker, 2005 «Погана звичка»).

Література:

1. Akhtar S. The Electrified Mind: Development, Psychopathology, and Treatment in the Era of Cell Phones and the Internet / Salman Akhtar, Monisha C. Akhtar, Jerome Blackman, Joanne Cantor, Frederick Fisher, Lana Fishkin, Ralph Fishkin, John Frank, Patricia L. Gibbs, Christine C. Kieffer, Kavita I. Nayar, Ann Smolen Ph.D. - Jason Aronson, Inc., 2011. – 186 p. ISBN 10:0765708043
2. Buser S. DSM-5 Insanely Simplified: Unlocking the Spectrums Within DSM-5 and ICD-10 / Steven Buser, Leonard Cruz, Luke Sloan. – Innerquest, 2015. – 154 p. ISBN 10:1630512079
3. Major B. The Oxford Handbook of Stigma, Discrimination, and Health /Brenda Major. - Oxford University Press, USA? 2017. – 576 p. ISBN 10:0190243473
4. Martin D. Psychosis, dissociation, and trauma: evolving perspectives on severe psychopathology / Dorahy, Martin J., Moskowitz, Andrew, Schäfer, Ingo. - Second edition. – Wiley, 2019. – 453 p. ISBN 10:1119952859
5. Personality Disorders: Assessment, Case Conceptualization, and Treatment / Len Sperry. – Routledge, 2016. – 316 p. ISBN 10:0415841917
6. Stanghellini G. The Oxford Handbook of Phenomenological Psychopathology / Giovanni Stanghellini et al (eds.). - Oxford University Press, USA, 2019. - 1216 p. ISBN 13:9780198803157
7. Trifonova T. Warped minds: cinema and psychopathology / Trifonova Temenuga. - Amsterdam University Press, 2014. – 283 p. ISBN 10:9048522951
8. Wedding D. Movies and Mental Illness: Using Films to Understand Psychopathology / Danny Wedding, Ryan M. Nimiec. - Hogrefe Publishing, 2014. – 855 p. ISBN 13:978-0889374614
9. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки: навчальний посібник / за заг. ред. В. О. Жадька; ред.-упор.: О. І. Харитоненко, Ю. С. Полтавець. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 356 с.
10. Найдьонова Л.А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. – 2015. – 244 с.

«ПСИХОЛОГІЧНА АНТРОПОЛОГІЯ»

Психологічна антропологія в системі соціогуманітарних наук. Взаємини з психологією і культурною антропологією. Об'єкт дослідження та методологічні основи психологічної антропології. Психологічна антропологія, етнічна та крос-культурна психологія - подібності та відмінності.

Ідеї Ф. Боаса. К. Віслер і спроба протиставлення психології та етнології. Американська історична школа. Р. Бенедикт: вчення про етос культури.

Лінгвістичний конфіуралізм. Психоаналітичні і функціоналістські ідеї в роботах М. Мід. Г. Рохейм - психоаналіз і етнологія. Концепція основної особистісної структури А. Кардінер. К. Дюбуа і поняття «модальної особистості». Крос-культурна антропологія. Дослідження національного характеру. Дослідження М.Спіро. Д. Уайтінг і І. Чайлд: гіпотеза про особистісну інтеграції культури.

Психологічні типи культур. Дослідження національного характеру. Етнічна ідентичність в сучасному світі. «Коллективні уявлення» і «соціальні факти» Е. Дюркгейма. Вплив його концепції на дослідження проблеми співвідношення культури і мислення. Л.Леві-Брюль про «дологічний» характер «первісного мислення».

Дитинство як форма входження в культуру. Модель енкультурації Дж. І. Б. Уайтінга і її категоріальна структура. Гіпотеза інтеріоризації культури Л. С. Виготського. Міжкультурні дослідження дитинства. Книга М. Мід «Культура і світ дитинства». Соціо, експериментально-психологічний, психоаналітичний і етологічний способи вивчення дитинства.

Психоаналіз в психологічній антропології. З. Фрейд - концепція культури і особистості; свідоме, несвідоме і проблема відчуження. Людина і культура в психоаналітичній концепції Г. Маркузе. Психоаналітичні дослідження культур В. Райха і Г. Рохейма. Аналітична психологія К. Юнга. Психологія релігії Е. Фромма.

Психобіологічна концепція І. Ейбл-Ейбесфельдта. Крос-культурна етологія. Поняття «ритуал», його види та функції. Дослідження невербальної комунікації в різних культурах.

Змінені стани свідомості і компенсаторна функція сучасної культури.

Література:

1. Асмолов А.Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров. – Воронеж: МОДЭК; Москва: Институт практической психологии, 1996. – 768 с.
2. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М.: Русские словари, 1996. — 416 с.
3. Гирц К. Г. Интерпретация культур / Пер. с англ. — М.: Российская политическая энциклопедия, 2004. — 560 с.
4. Коул М. Культурно-историческая психология. – - М.: Когито-Центр, 1997. - 432 с.
5. Леви-Стросс К. Структурная антропология. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. — 512 с..
6. Лурье С.В. Психологическая антропология: история, современное состояние перспективы — М.: Академический Проект, Альма Матер, 2003. — 624 с.
7. Мацумото Д. Психология и культура. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. - 416с.
8. Мид М. Культура и мир детства. – М.: Наука, 1988. — 429 с.

9. Почебут Л.Г. Кросс-культурная и этническая психология. – СПб.: Питер, 2012. – 334 с.
10. Фрэзер Д. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. – М.: Издательство политической литературы, 1986. – 704 с.
11. Эриксон Э. Детство и общество. — СПб.: Ленато, АСТ, Фонд «Университетская книга», 1996.— 592 с..

«ПСИХОЛОГІЧНА ПУБЛІКАЦІЯ В ІНОЗЕМНИХ ЖУРНАЛАХ»

Класифікація іноземних журналів психологічного спрямування. Журнали, що індексуються в наукометричній базі Scopus. Журнали, що індексуються в наукометричній базі Web of Science. Хижацькі журнали та інші небезпеки на шляху перших публікацій. Open access journal system як ресурс і навчальне середовище.

Видавництва, що публікують психологічні журнали: SAGE, Wiley, Oxford Press, Cambridge. Супровід автора-початківця. Proofreading.

П'ять ключових принципів підготовки наукової публікації. Стратегія публікаційної активності. Ефективні тактики підготовки і просування публікації. Огляд літератури за темою: основні проблеми і перспективи дослідження. Психологічні бар'єри підготовки публікації.

Елементи АРА стилю, відмінність від інших наукових стилів. Структура наукової статті: вступ, методи, результати і дискусія. Викладення статистики в статті згідно з вимогами АРА-стилю. Список літератури (references) і цитування. Рекомендації АРА щодо цитування електронних джерел.

Роль редакційної політики журналу для оцінки ймовірності опублікуватися в ньому. Публікаційна стратегія і міжособова комунікація як чинники публікації в іноземних журналах.

Індивідуальний план публікацій. Складові плану. Визначення бар'єрів, підбір засобів подолання.

Література:

1. APA Style Guide for Electronic References. American Psychological Association.— 6th ed. - 2012. – 41 p. ISBN 1-4338-0704-1.
2. Beins B. C. APA Style Simplified Writing in Psychology, Education, Nursing, and Sociology / Bernard C. Beins. - John Wiley & Sons, Inc, 2012. – 216 p. ISBN: 9780470672327.
3. Belcher W. L. Writing Your Journal Article in Twelve Weeks: A Guide to Academic Publishing Success / Wendy Laura Belcher. - Wendy Laura Belcher, 2016. Electronic version. ISBN 13:978-0- 226- 50008- 9.
4. Gastel B. How to Write and Publish a Scientific Paper / Barbara Gastel, Robert A. Day. – Greenwood, 2016. – 346 p. ISBN 10:1440842809.
5. Murray R. Writing for Academic Journals / Rowena Murray. - McGraw-Hill Education (UK). – 3rd ed. – 2013. – 258 p. ISBN 10:0335263038.

6. Publication Manual of the American Psychological Association. - American Psychological Association. – 7th ed., 2019/ -703 p. ISBN:978-1433832178; 1433832178.

7. Scott J. M. The Psychology Student Writer's Manual and Reader's Guide / Jill M. Scott, Gregory M. Scott, Stephen M. Garrison/ - Rowman & Littlefield. – 3 ed. – 2018. – 176. ISBN 10:1442266988.

8. Stevens D. D. Write More, Publish More, Stress Less!: Five Key Principles for a Creative and Sustainable Scholarly Practice / Dannelle D. Stevens, Stephen D. Brookfield. - Stylus Publishing, 2018. – 300 p. ISBN 10:1620365162.

9. Turabian K. L. Manual for Writers of Research Papers, Theses, and Chicago Guides to Writing, Editing, and Dissertations / Kate L. Turabian. - 8th ed. – Chicago Press Editorial Staff. – 2007. – 288 p. ISBN 13:9780226816395.

10. Підготовка статті до публікації у міжнародних наукових виданнях: методичні рекомендації / уклад. О. О. Цокало, Д. В. Ткаченко; ред. О. Г. Пустова. – Миколаїв: МНАУ, 2015. – 88 с.

«НАУКОВІ ШКОЛИ ТА ТЕОРІЇ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ»

Походження, розвиток, розпад наукових шкіл. Наукова школа як особливий вид наукової спільноти: критерії, проблеми виділення і диференціації шкіл. Переваги наукової школи як форми організації наукового життя. Типи наукових шкіл.

Логіка становлення, розвитку та розпаду наукових шкіл. Фактори життєздатності наукових шкіл. Значення особистості вченого - центру наукової школи. Ціннісні орієнтації, світогляд, смисли і провідні життєві мотиви керівників шкіл.

Характер взаємодії в системах «засновник - прихильники школи», «прихильники школи», « прихильники школи - опоненти школи» в різних типах наукових шкіл.

Значення оппонентного кола для розвитку наукових шкіл.

Проблема існування шкіл за межами життя їх засновників.

Приклади і аналіз існування наукових шкіл в історії вітчизняної психології. Приклади і аналіз існування наукових шкіл в історії зарубіжної психології. Проблеми становлення наукових шкіл в сучасній психології. Наукові школи сучасної психології: аналіз актуального стану. Перспективи існування наукових шкіл як форми організації наукового життя.

Рівні наукового пізнання: теорія і емпірія (за В.С. Стьопіним). Теорія як модель реальності в психології. Еволюція теорій як предмет спеціального вивчення. Проблема критеріїв аналізу психологічних теорій. Наукова теорія і її категоріальна основа. Проблема верифікації і фальсифікації наукових теорій. Проблеми евристичності, життєздатності, затребуваності і авторитетності наукових теорій. Типи наукової раціональності і особливості сучасного постнекласичного теоретичного пізнання.

Проблеми диференціації наукових теорій в сучасній зарубіжній

психології. Проблеми становлення наукових теорій в сучасній зарубіжній психології. Парадигмальні установки і принципи наукових теорій в сучасній зарубіжній психології.

Наукові теорії сучасної зарубіжної психології: аналіз актуального стану, перспектив поширення і розвитку. Проблеми диференціації наукових теорій в сучасній вітчизняній психології. Проблеми становлення наукових теорій в сучасній вітчизняній психології. Парадигмальні установки і принципи наукових теорій в сучасній вітчизняній психології. Наукові теорії сучасної вітчизняної психології: аналіз актуального стану, перспектив поширення і розвитку.

Література

1. Баев А.А. О научных школах / А. А. Баев // Школы в науке. – М.: Наука, 1977. – С. 503–504.
2. Зербіно Д.Д. Наукова школа: Лідери і учні / Д.Д. Зербіно. – Львів: Євросвіт, 2001. – 208 с.
3. Ильин В.В. Критерии научности знания/ В.В.Ильин. - М.: Высшая школа, 1989. – 129 с.
4. Кун Т. Структура научных революций/ Т.Кун. – М.: АСТ, 2009. – 310 с.
5. Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки/И.Лакатос. – М.: Академический Проект; Трикста, 2008. – 475 с.
6. Надвинична Т. Розвиток наукових шкіл як суспільна проблема / Т. Надвинична // Психологія і суспільство. – 2003. – №1. – С. 114–122.
7. Постмодерн: переоцінка цінностей: Зб. наук. пр. / ред.: В. С. Лук'янець, В. С. Ратніков; НАН України. Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди. - Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2001. - 314 с.
8. Степин В.С. История и философия науки. Общие проблемы: учебник /В.С. Степин. М.: Академический проект: Трикста, 2012. – 432 с.
9. Фейерабенд П. Против метода. Очерк анархистской теории познания/П. Фейерабенд. –М.: АСТ, 2007. – 413 с.
10. Храмов Ю.О. Наукові школи в НАН України// Наука та наукознавство. – 2008. – № 4. – С.122 -133.

«СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Психологія здоров'я, її призначення, мета та завдання. Характеристика основних підходів до проблеми здоров'я: різноманітність його розуміння та визначення. Соціально-психологічна обумовленість здоров'я. Рівні, показники та критерії здоров'я людини.

Характеристика основних соціокультурних еталонів здоров'я. Здоров'я особи як сукупність потенціалів. Розкриття психологічних потенціалів у підтримці і зміцненні здоров'я особистості. Розкриття потенціалів здоров'я та формування здорового способу життя: психологічна підтримка.

Визначення способу життя. Індивідуальність і різноманітність варіантів способу життя різних людей. Взаємозалежність між способом життя і здоров'ям. Поняття здорового способу життя. Вплив мотивацій і настановлень сучасної людини на дотримання здорового способу життя та здоров'язберігаючої поведінки. Психологічна безпека освітнього середовища як умова збереження здоров'я особистості.

Поняття ставлення до здоров'я та характеристика його компонентів. Формування відповідального ставлення до здоров'я, шляхом розвитку когнітивного, емоційного та мотиваційно-поведінкового компонентів. Механізми формування мотивації, вироблення і застосування нових способів поведінки щодо збереження і зміцнення здоров'я в учасників освітнього процесу.

Поняття самоефективності та його трактування в сучасних дослідженнях. Характеристика чинників, що впливають на підвищення самоефективності особи в різних сферах життєдіяльності. Соціально-психологічні засоби підвищення самоефективності особи у сфері здоров'я. Формування життєвих навичок, що сприяють збереженню особистічного та професійного здоров'я.

Література:

1. Ананьев В.А. Психология здоровья. Книга 1. Концептуальные основы психологии здоровья [основы валеологии] /В.А. Ананьев. - СПб.: Речь, 2006. – 384 с.
2. Андреева Т. І. Сприяння здоров'ю: Навч. посібник / Т. І. Андреева, К. С. Красовський – К.: НаУКМА, 2012. – 247 с.
3. Васильева О.С. Психология здоровья человека: эталоны, представления, установки: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений /О. С. Васильева, Ф. Р. Филатов. – М.: Издат. центр «Академия», 2001. – 352 с.
4. Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я: теорія і практика. -Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006 – 338с.
5. Дерябо С. Отношение к здоровью и к здоровому образу жизни: методика измерения / С. Дерябо, В. Ясин // Директор школы, 2011. – №2. – С. 7–16.
6. Коробка Л.М. Психологічна технологія розвитку ціннісного ставлення молоді до здоров'я // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: Науково-методичний журнал. – Чернівці: Черемош, 2014. – С.145-150.
7. Коробка Л.М. Психологічна технологія підвищення відповідальності особи в ставленні до здоров'я /Л.М.Коробка // "Освіта Сумщини", 2015 – №3 (27) – С.12-16.
8. Коробка Л.М. Корекційно-розвивальні заняття з посилення відповідальності в ставленні до здоров'я /Коробка Л.М. // Подолання негативних наслідків належності до неефективних субкультур: соціально-психологічний тренінг: метод. рекомендації /Т.І. Белавіна, В.О.Васютинський

та ін.; за ред. В. О. Васютинського; НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2016. – 58с. – С. 45-50.

9. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини /І. Я. Коцан, Л. В. Ложкін, М. І. Мушкевич / За ред. І. Я. Коцана. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-та ім. Лесі Українки, 2009. – 316 с.

10. Титаренко Т.М. Формування в молоді настанов на здоровий спосіб життя: Методичні рекомендації / Т. М Титаренко, Л. А. Лепіхова, О. Я. Кляпець. – К.: Міленіум, 2006. – 124 с.

IV. ПРАКТИЧНИЙ МОДУЛЬ

Зміст академічної доброчесності та її соціальне призначення. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Види порушень академічної доброчесності. «Інтелектуальна власність», міжнародне й національне законодавство, що регулює відносини з питань інтелектуальної власності. Особливості роботи з інформаційними джерелами різних типів. Цитування та покликання в науковому тексті. Наукове мовлення. Специфіка та форми наукового стилю. Мовні засоби. Сучасне поняття академічної грамотності: операційна, культурна, критична грамотність.

Системи для перевірки текстів на ознаки плагіату.

Коло феноменів, для пояснення яких створювалася теоретична модель. Основні положення базової теорії та розв'язувані нею проблеми. Теоретичні передумови і вихідні припущення базової теорії. Особливості формування вибіркової сукупностей. Етапи та логічний апарат дисертаційного дослідження Структура, особливості наукового знання та ідеали пізнавальної діяльності як орієнтири дисертаційного дослідження. Основні загрози внутрішньої валідності та основні процедури їхнього контролю. Основні зовнішньої валідності та основні процедури їхнього контролю. Основні процедури забезпечення надійності та валідності вимірювань, що слугували еспіричною базою дослідження.

Сутність методологічних орієнтирів розвитку наукового знання. Принципи організації наукового дослідження. Ціннісні орієнтири у дисертаційному дослідженні.

Базова дослідницька стратегія дослідження, її структуру та функції.

Критерії оцінки якості наукового дослідження.

Теоретичні методи дослідження і техніка їхнього застосування у дисертаційному дослідженні. Емпіричні методи дослідження і техніка їхнього застосування у дисертаційному дослідженні. Основні методичні розробки, отримані під час дослідження. Основні методи інтерпретації та представлення результатів та техніка їхнього застосування.

Інновації в області розробки методів дослідницької діяльності, які реалізувалися у дисертаційному дослідженні.

Література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Бруй О. Відкритий доступ до наукової інформації: від ідеї до руху. [Київ], 2012. Електронний ресурс: URL: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/2194> (дата звернення: 05.03.2018).
3. Зуб В. М., Дем'яненко М. М. Плагіат: його різновиди та заходи протидії // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2014. – Вип. 4. – С. 86–90.

4. Харитонова О. І., Ульянова Г. О. Захист авторських прав від плагіату: монографія / [за загальною редакцією О.І. Харитонової]; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса: Юридична література, 2014. – 211 с.
5. Gilmore V. Plagiarism: A How-Not-to Guide for Students. Portsmouth, NH: Hienemann, 2009. 104 p. Gilmore V. Plagiarism: Why it happens and how to prevent it. Portsmouth, – NH: Hienemann, 2008. – 144 p.
6. Harris R. A. The Plagiarism Handbook: strategies for preventing, detecting, and dealing with plagiarism. Pyczak Publishing, 2001.– 208 p.
7. Артемчук Г.І. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посіб. для студ. та викл. ВНЗ, Київ. держ. лінгв. ун-т. / Г.І. Артемчик, В.М. Курило, М.П. Кочерган.— К.: Форум, 2000. — 270 с.
8. Гранатуров В. Проблеми побудови визначень та класифікації об'єктів у дисертаційних дослідженнях / В.Гранатуров // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України.- 2011.- № 7.- С. 31-33.
9. 22. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: Підручник / Д.М. Стеченко, О.С. Чмир. – К.: Знання, 2007. – 317 с
10. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнкою. — 4-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2004. — 307 с.

V. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з. можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 Балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60 – 68 Балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1 – 35 балів	Незадовільно з обов'язковим повторними вивчення курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.